

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

2 mai 2012 *

„Proprietate intelectuală — Directiva 91/250/CEE — Protecția juridică a programelor pentru calculator — Articolul 1 alineatul (2) și articolul 5 alineatul (3) — Întinderea protecției — Creație directă sau prin intermediul unui alt proces — Program pentru calculator protejat prin dreptul de autor — Reluarea funcțiilor de un al doilea program fără acces la codul sursă al primului — Decompilare a codului obiect al primului program pentru calculator — Directiva 2001/29/CE — Drept de autor și drepturi conexe în societatea informațională — Articolul 2 litera (a) — Manual de utilizare a unui program pentru calculator — Reproducere într-un alt program pentru calculator — Încălcarea dreptului de autor — Condiție — Expresia creației intelectuale proprii a autorului manualului de utilizare”

În cauza C-406/10,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Regatul Unit), prin decizia din 2 august 2010, primită de Curte la 11 august 2010, în procedura

SAS Institute Inc.,

împotriva

World Programming Ltd,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts și J.-C. Bonichot și doamna A. Prechal, președinți de cameră, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii K. Schiemann, G. Arestis (raportor), A. Ó Caoimh și L. Bay Larsen, doamna M. Berger și domnul E. Jarašiūnas, judecători

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 septembrie 2011,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru SAS Institute Inc., de domnul H. J. Carr, QC, și de M. Hicks și de J. Irvine, barristers;
- pentru World Programming Ltd, de M. Howe, QC, de R. Onslow și de I. Jamal, barristers, mandatați de A. Carter-Silk, solicitor;

* Limba de procedură: engleza.

- pentru guvernul spaniol, de N. Díaz Abad, în calitate de agent;
 - pentru guvernul finlandez, de H. Leppo, în calitate de agent;
 - pentru guvernul Regatului Unit, de L. Seeboruth și de C. Murrell, în calitate de agenți, asistați de S. Malynicz, barrister;
 - pentru Comisia Europeană, de J. Samnadda, în calitate de agent,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 29 noiembrie 2011,
- pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 1 alineatul (2) și a articolului 5 alineatul (3) din Directiva 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor pentru calculator (JO L 122, p. 42, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 114), precum și a articolului 2 litera (a) din Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între SAS Institute Inc. (denumit în continuare „SAS Institute”), pe de o parte, și World Programming Ltd (denumit în continuare „WPL”), pe de altă parte, având ca obiect o acțiune în contrafacere formulată de SAS Institute pentru încălcarea drepturilor de autor asupra programelor pentru calculator și asupra manualelor referitoare la sistemul său informatic de baze de date.

Cadrul juridic

Reglementarea internațională

- 3 Articolul 2 din Convenția pentru protecția operelor literare și artistice, semnată la Berna la 9 septembrie 1886 (Actul de la Paris din 24 iulie 1971), în versiunea acesteia care rezultă din modificarea din 28 septembrie 1979 (denumită în continuare „Convenția de la Berna”), are următorul cuprins:

„Termenul «opere literare si artistice» cuprinde toate lucrările din domeniul literar [...] oricare ar fi modul sau forma de exprimare [...].”

- 4 Articolul 9 din Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală (denumit în continuare „TRIPS”), care constituie Anexa 1 C la Acordul de la Marrakech de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului, care a fost aprobat prin Decizia 94/800/CE a Consiliului din 22 decembrie 1994 privind încheierea, în numele Comunității Europene, referitor la domeniile de competența sa, a acordurilor obținute în cadrul negocierilor comerciale multilaterale din Runda Uruguay (1986-1994) (JO L 336, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 3), prevede:

„(1) Membrii trebuie să respecte articolele 1-21 din Convenția de la Berna [...] și anexa la respectiva convenție. [...].

(2) Protecția dreptului de autor se extinde asupra expresiilor, și nu asupra ideilor, procedurilor, metodelor de funcționare sau conceptelor matematice în sine.”

5 Potrivit articolului 10 alineatul (1) din TRIPS:

„Programele de calculator, fie că sunt exprimate în cod sursă, fie în cod obiect, sunt protejate ca opere literare în temeiul Convenției de la Berna [...]”

6 Articolul 2 din Tratatul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) privind dreptul de autor, adoptat la Geneva la 20 decembrie 1996, care a intrat în vigoare, în ceea ce privește Uniunea Europeană, la 14 martie 2010 (JO L 32, p. 1), are următorul cuprins:

„Protecția privind dreptul de autor se întinde asupra expresiilor, și nu asupra ideilor, procedeeelor, metodelor de funcționare sau conceptelor matematice ca atare.”

7 Potrivit articolului 4 din acest tratat:

„Programele pentru calculator sunt protejate ca opere literare în sensul articolului 2 din Convenția de la Berna. Protecția prevăzută se aplică programelor pentru calculator, indiferent de modul sau de forma de exprimare.”

Reglementarea Uniunii

Directiva 91/250

8 Al treilea, al șaptelea, al optulea, al paisprezecelea, al cincisprezecelea, al șaptesprezecelea, al optsprezecelea, al douăzeci și unulea și al douăzeci și treilea considerente ale Directivei 91/250 sunt redactate după cum urmează:

„întrucât programele pentru calculator joacă un rol din ce în ce mai important în numeroase sectoare industriale, iar tehnologia informatică poate fi, așadar, considerată ca fiind de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea industrială a Comunității;

[...]

întrucât, în înțelesul prezentei directive, noțiunea «program pentru calculator» include programe, indiferent de forma acestora, inclusiv cele care sunt încorporate în hardware; întrucât această noțiune include, de asemenea, lucrările de concepție pregătitoare care au drept scop dezvoltarea unui program, cu condiția ca acestea să fie de natură să permită realizarea unui program pentru calculator într-un stadiu ulterior;

întrucât criteriile aplicate pentru a stabili dacă un program pentru calculator constituie sau nu o operă originală nu trebuie să cuprindă nicio evaluare a calității sau a valorii estetice a programului;

[...]

întrucât, în conformitate cu [principiul potrivit căruia doar expresia unui program pentru calculator este protejată prin dreptul de autor], în măsura în care la baza logicii, algoritmilor și limbajelor de programare stau idei și principii, acestea din urmă nu sunt protejate în temeiul prezentei directive;

întrucât, în conformitate cu legislația și jurisprudența statelor membre, precum și cu convențiile internaționale privind dreptul de autor, exprimarea acestor idei și principii trebuie să fie protejată prin dreptul de autor;

[...]

întrucât drepturile exclusive ale autorului de a împiedica reproducerea neautorizată a operei acestuia trebuie supuse unei excepții limitate în cazul unui program pentru calculator, pentru a permite reproducerea necesară din punct de vedere tehnic utilizării programului de către dobânditorul său legal; întrucât aceasta înseamnă că actele de încărcare și de rulare necesare utilizării unei copii a programului dobândit legal, precum și corectarea erorilor acestuia, nu pot fi interzise prin contract; întrucât, în absența clauzelor contractuale specifice, inclusiv în cazul vânzării unei copii a programului, orice alt act necesar utilizării copiei unui program poate fi întreprins, în conformitate cu scopul prevăzut, de către un dobânditor legal al acestei copii;

întrucât persoana care se bucură de dreptul de a utiliza un program pentru calculator nu trebuie împiedicată de la realizarea actelor necesare pentru analizarea, studierea sau testarea funcționării programului, cu condiția ca aceste acte să nu aducă atingere drepturilor de autor asupra programului;

[...]

întrucât trebuie avut în vedere că, numai în aceste împrejurări bine precizate, realizarea unor acte de reproducere și de traducere de către sau în numele unei persoane având dreptul de utilizare a copiei programului este legitimă și conformă bunelor practici și nu este, așadar, considerată necesară autorizarea titularului dreptului de autor;

[...]

întrucât o astfel de excepție de la drepturile exclusive ale autorului nu poate fi aplicată astfel încât să aducă atingere intereselor legitime ale titularului dreptului sau unei exploatare normale a programului.”

- 9 Sub titlul „Obiectul protecției”, articolul 1 din Directiva 91/250 prevede:

„(1) În conformitate cu dispozițiile prezentei directive, statele membre protejează programele pentru calculator, prin dreptul de autor, ca fiind opere literare în înțelesul Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice. În înțelesul prezentei directive, noțiunea «program pentru calculator» include materialul de concepție pregătitor.

(2) Protecția în conformitate cu prezenta directivă se aplică oricărei forme de exprimare a unui program pentru calculator. Ideile și principiile care se află la baza unui element al oricărui program pentru calculator, inclusiv cele care se află la baza interfețelor sale, nu sunt protejate de dreptul de autor în temeiul prezentei directive.

(3) Un program pentru calculator este protejat dacă este original, în înțelesul în care acesta reprezintă o creație intelectuală proprie autorului. Niciun alt criteriu nu se aplică pentru a stabili dacă acesta poate beneficia de protecție.”

- 10 Articolul 4 literele (a) și (b) din această directivă, intitulat „Acte restricționate”, prevede:

„Sub rezerva articolelor 5 și 6, drepturile exclusive ale titularului în înțelesul articolului 2 cuprind dreptul de a efectua sau de a autoriza:

- (a) reproducerea permanentă sau provizorie a unui program pentru calculator, în totalitate sau parțial, prin orice mijloc și sub orice formă. În măsura în care încărcarea, prezentarea, rularea, transmiterea sau stocarea programului pentru calculator necesită o astfel de reproducere a programului, aceste acte de reproducere sunt supuse autorizării de către titularul dreptului;

- (b) traducerea, adaptarea, dispunerea și orice altă transformare a programului pentru calculator și reproducerea rezultatelor acestor acte, fără a aduce atingere drepturilor persoanei care transformă programul pentru calculator.”

11 Potrivit articolului 5 din Directiva 91/250, care prevede excepțiile de la actele restricționate:

„(1) În absența unor clauze contractuale speciale, nu necesită autorizarea de către titular actele prevăzute la articolul 4 literele (a) și (b), în cazul în care aceste acte sunt necesare pentru a permite dobânditorului legal să utilizeze programul pentru calculator conform destinației sale, inclusiv pentru a corecta erorile.

[...]

(3) Persoana care are dreptul să utilizeze o copie a unui program pentru calculator poate, fără autorizarea titularului dreptului, să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea programului în vederea identificării ideilor și principiilor care stau la baza oricărui element al programului, atunci când efectuează oricare dintre actele de încărcare, prezentare, rulare, transmitere sau stocare a programului pentru calculator pe care aceasta are dreptul să îl realizeze.”

12 Articolul 6 din această directivă, referitor la decompilare, prevede:

„(1) Autorizarea de către titular nu este necesară atunci când reproducerea codului și traducerea formei acestui cod în înțelesul articolului 4 literele (a) și (b) este indispensabilă pentru obținerea informațiilor necesare interoperabilității unui program pentru calculator creat în mod independent de alte programe și sub rezerva ca următoarele condiții să fie îndeplinite:

- (a) aceste acte sunt realizate de beneficiarul licenței sau de o altă persoană care are dreptul de utilizare a copiei unui program sau în numele acestora de către o persoană autorizată în acest scop;

- (b) informațiile necesare pentru realizarea interoperabilității nu au fost anterior puse, în mod simplu și rapid, la dispoziția persoanelor menționate la litera (a);

și

- (c) aceste acte sunt limitate la părți din programul original, necesare pentru realizarea acestei interoperabilități.

(2) Dispozițiile alineatului (1) nu permit ca informațiile obținute în temeiul aplicării sale:

- (a) să fie utilizate în alte scopuri decât realizarea interoperabilității programului pentru calculator creat în mod independent;

- (b) să fie comunicate unor terți, cu excepția cazului în care acest lucru se dovedește necesar interoperabilității programului pentru calculator creat în mod independent;

sau

- (c) să fie utilizate pentru dezvoltarea, producerea sau comercializarea unui program pentru calculator a cărui expresie este în mod fundamental similară sau pentru orice alt act care încalcă dreptul de autor.

(3) În conformitate cu dispozițiile Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice, prezentul articol nu poate fi interpretat astfel încât să permită aplicarea sa într-un mod care aduce atingere în mod nejustificat intereselor legitime ale titularului dreptului sau exploatării normale a programului pentru calculator.”

- 13 Conform articolului 9 din Directiva 91/250, dispozițiile acestei directive nu aduc atingere celorlalte dispoziții juridice, cum ar fi mai ales cele privind brevetele, mărcile, concurența neloială, secretul comercial, protecția semiconductoarelor sau dreptul contractual. Orice clauză contractuală contrară articolului 6 sau contrară excepțiilor prevăzute la articolul 5 alineatele (2) și (3) este nulă de drept.

Directiva 2001/29

- 14 Potrivit considerentului (21) al Directivei 2001/29, aceasta se bazează pe principiile și normele deja stabilite prin directivele în vigoare în acest domeniu, în special Directiva 91/250, și dezvoltă acele principii și norme și le plasează în contextul societății informaționale.

- 15 Articolul 1 din Directiva 2001/29 prevede:

„(1) Prezenta directivă reglementează protecția juridică a dreptului de autor și a drepturilor conexe în cadrul pieței interne, acordând o atenție specială societății informaționale.

(2) Cu excepția cazurilor menționate la articolul 11, prezenta directivă lasă intacte și nu aduce în niciun fel atingere dispozițiilor comunitare privind:

(a) protecția juridică a programelor pentru calculator;

[...]”

- 16 Potrivit articolului 2 litera (a) din Directiva 2001/29:

„Statele membre prevăd dreptul exclusiv de a autoriza sau de a interzice reproducerea directă sau indirectă, temporară sau permanentă, prin orice mijloace și în orice formă, în totalitate sau în parte.

(a) pentru autori, a operelor lor [...]”

Reglementarea națională

- 17 Directiva 91/250 și Directiva 2001/29 au fost transpuse în ordinea juridică internă prin Legea din 1988 privind drepturile de autor, modelele industriale și brevetele (Copyright, Designs and Patents Act 1988), astfel cum a fost modificată prin Regulamentul din 1992 privind drepturile de autor (programe pentru calculator) [Copyright (Computer Programs) Regulations 1992], precum și prin Regulamentul din 2003 privind drepturile de autor și drepturile conexe (Copyright and Related Rights Regulations 2003) (denumită în continuare „Legea din 1988”).

- 18 Articolul 1 alineatul (1) litera (a) din Legea din 1988 prevede că dreptul de autor este un drept de proprietate care există asupra operelor originale literare, dramatice, muzicale sau artistice. În conformitate cu articolul 3 alineatul (1) literele (a)-(d) din această lege, prin „operă literară” se înțelege orice operă, diferită de cea dramatică sau muzicală, scrisă, vorbită sau cântată, mai exact, un tabel sau o compilație, alta decât o bază de date, un program pentru calculator, materialul de concepție pregătit pentru un program pentru calculator, și o bază de date.

- 19 Articolul 16 alineatul (1) litera (a) din legea menționată prevede că titularul dreptului de autor cu privire la o operă are dreptul exclusiv de a copia opera.

- 20 Potrivit articolului 16 alineatul (3) literele (a) și (b) din Legea din 1988, limitarea prin dreptul de autor a acțiunilor desfășurate asupra unei opere se aplică în privința lucrării în întregime sau a unei părți substanțiale a acesteia, în mod direct sau indirect.
- 21 În temeiul articolului 17 alineatul (2) din legea menționată, acțiunea de a copia o operă literară, dramatică, muzicală sau artistică înseamnă reproducerea lucrării, indiferent de forma materială. Este inclusă aici stocarea lucrării pe orice suport prin mijloace electronice.
- 22 La articolul 50 BA alineatul (1) din Legea din 1988 se arată că nu reprezintă o încălcare a dreptului de autor faptul ca utilizatorul legitim al unei copii a unui program pentru calculator să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea programului în vederea identificării ideilor și a principiilor care stau la baza oricărui element al programului respectiv, atunci când efectuează oricare dintre actele de încărcare, de prezentare, de rulare, de transmitere sau de stocare a programului pentru calculator pe care acest utilizator are dreptul să îl realizeze. La articolul 50 BA alineatul (2) din această lege se precizează că, dacă un act este permis în temeiul alineatului (1), atunci nu prezintă relevanță faptul că există termeni și condiții contractuale care urmăresc să interzică sau să limiteze acest act.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 23 SAS Institute este o societate care dezvoltă software analitic. Pe parcursul a 35 de ani, aceasta a dezvoltat un set integrat de programe pentru calculator care permite utilizatorilor să desfășoare o multitudine de operațiuni privind prelucrarea și analiza datelor, în special analize statistice (denumit în continuare „sistemul SAS”). Componenta de bază a sistemului SAS, denumită „Base SAS”, permite utilizatorilor să scrie și să ruleze propriile programe de aplicație în vederea adaptării sistemului SAS pentru prelucrarea datelor acestora (scripturi). Aceste scripturi sunt scrise într-un limbaj specific sistemului SAS (denumit în continuare „limbajul SAS”).
- 24 WPL a considerat că exista o piață potențială pentru software alternativ, capabil să execute programe de aplicație scrise în limbajul SAS. WPL a creat astfel „World Programming System”, conceput pentru a emula în cea mai mare măsură posibilă funcționalitatea componentelor SAS, în sensul că, exceptând câteva aspecte minore, a încercat să asigure ca aceleași inputuri să producă aceleași outputuri. Acest lucru ar permite utilizatorilor sistemului SAS să ruleze prin intermediul „World Programming System” scripturile pe care aceștia le-au dezvoltat pentru a fi utilizate cu sistemul SAS.
- 25 High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, menționează că nu s-a stabilit că, în acest scop, WPL a avut acces la codul sursă al componentelor SAS, că a copiat o parte oarecare din textul acestui cod sau că a copiat o parte oarecare din designul structural al codului respectiv.
- 26 Aceasta arată de asemenea că două instanțe anterioare au stabilit, în cadrul altor litigii, că nu reprezintă o încălcare a drepturilor de autor asupra codului sursă al unui program informatic faptul ca un concurent al titularului acestor drepturi să analizeze cum funcționează programul și ulterior să scrie propriul program care emulează funcționalitatea respectivă.
- 27 SAS Institute, contestând această abordare, a introdus o acțiune în fața instanței de trimitere. Acesta reproșează în principal WPL:
- că a copiat manualele pentru sistemul SAS publicate de SAS Institute (denumite în continuare „manualele SAS”) atunci când a creat „World Programming System”, încălcând astfel drepturile de autor cu privire la manualele SAS;
 - că, în consecință, a copiat în mod indirect programele pentru calculator care cuprind componentele SAS, încălcând astfel drepturile de autor asupra acestor componente;

- că a utilizat o versiune a sistemului SAS intitulată „Learning Edition”, cu încălcarea termenilor licenței acestei versiuni și a angajamentelor asumate în temeiul acesteia, precum și a drepturilor sale de autor asupra versiunii menționate, și
- că a încălcat drepturile de autor asupra manualelor sistemului SAS prin crearea propriului manual.

28 În aceste condiții, High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) În cazul în care un program pentru calculator (denumit în continuare «primul program») este protejat de un drept de autor ca operă literară, articolul 1 alineatul (2) [din Directiva 91/250] trebuie interpretat în sensul că nu reprezintă o încălcare a dreptului de autor asupra primului program crearea de către un concurent al titularului dreptului, care nu are acces la codul sursă al primului program, fie direct, fie prin intermediul unui proces cum ar fi decompilarea codului obiect, a unui alt program (denumit în continuare «al doilea program»), care reproduce funcțiile primului program?
- 2) Este afectat răspunsul la [prima] întrebare de vreunul dintre următorii factori:
 - a) natura și/sau dimensiunea funcționalității primului program;
 - b) natura și/sau dimensiunea abilității, raționamentului și muncii care au fost utilizate de autorul primului program în conceperea funcționalității primului program;
 - c) nivelul de detaliu cu care a fost reprodusă funcționalitatea primului program în al doilea program;
 - d) dacă codul sursă pentru al doilea program reproduce aspecte ale codului sursă ale primului program într-o măsură care depășește ceea ce ar fi fost strict necesar în vederea realizării aceleiași funcționalități ca cea a primului program?
- 3) În cazul în care primul program interpretează și execută programe de aplicații scrise de utilizatori ai primului program într-un limbaj de programare conceput de autorul primului program care conține cuvinte-cheie concepute sau selectate de autorul primului program și o sintaxă concepută de autorul primului program, articolul 1 alineatul (2) [din Directiva 91/250] trebuie interpretat în sensul că nu reprezintă o încălcare a dreptului de autor asupra primului program scrierea celui de al doilea program astfel încât să interpreteze și să execute asemenea programe de aplicații prin folosirea acelorași cuvinte-cheie și a aceleiași sintaxe?
- 4) În cazul în care primul program citește din fișiere de date și scrie în acestea într-un anumit format conceput de autorul primului program, articolul 1 alineatul (2) [din Directiva 91/250] trebuie interpretat în sensul că nu reprezintă o încălcare a dreptului de autor asupra primului program scrierea celui de al doilea program astfel încât să citească din fișiere de date în același format și să scrie în aceste fișiere?
- 5) Este influențat răspunsul la [prima, la a treia și la a patra] întrebare dacă autorul celui de al doilea program a creat acest program:
 - a) prin analizarea, studierea și testarea funcționării primului program sau
 - b) prin citirea unui manual creat și publicat de autorul primului program care descrie funcțiile primului program (denumit în continuare «manualul») sau
 - c) prin ambele modalități prezentate la literele (a) și (b)?

- 6) În cazul în care o persoană are dreptul să utilizeze o copie a primului program conform unei licențe, articolul 5 alineatul (3) [din Directiva 91/250] trebuie interpretat în sensul că licențiatul are dreptul, fără consimțământul titularului dreptului de autor, să efectueze acte de încărcare, de prezentare, de rulare, de transmitere și de stocare a programului pentru a analiza, a studia sau a testa funcționarea primului program, în vederea identificării ideilor și a principiilor care stau la baza oricărui element al programului, dacă licența permite beneficiarului acesteia să efectueze acte de încărcare, de prezentare, de rulare, de transmitere și de stocare a primului program, atunci când acesta este folosit în scopul specific permis de licență, dar actele efectuate pentru a analiza, a studia sau a testa primul program depășesc scopul permis de licență?
- 7) Articolul 5 alineatul (3) [din Directiva 91/250] trebuie interpretat în sensul că actele de analiză, de studiu sau de testare a funcționării primului program trebuie considerate ca fiind efectuate în vederea stabilirii ideilor și a principiilor care se află la baza oricărui element al primului program, atunci când aceste acte sunt efectuate:
- a) pentru a confirma modul de funcționare a primului program, în special detalii care nu sunt precizate în manual, în scopul de a scrie cel de al doilea program astfel cum se precizează în cadrul primei întrebări [...];
 - b) pentru a confirma modul în care primul program interpretează și execută comenzi scrise în limbajul de programare pe care le interpretează și le execută (a se vedea [a treia] întrebare [...]);
 - c) pentru a confirma formatele fișierelor de date în care scrie primul program sau din care acesta citește (a se vedea [a patra] întrebare [...]);
 - d) pentru a compara performanțele celui de al doilea program cu cele ale primului program, în scopul de a cerceta motivele pentru care performanțele lor diferă și pentru a îmbunătăți performanțele celui de al doilea program;
 - e) pentru a efectua teste paralele ale primului și ale celui de al doilea program în vederea comparării rezultatelor acestora în cadrul dezvoltării celui de al doilea program, în special prin rularea acelorași scripturi de probă atât prin primul, cât și prin al doilea program;
 - f) pentru a confirma rezultatul fișierului log generat de primul program în scopul de a produce un fișier log care să fie identic sau similar în aparență;
 - g) pentru a face ca primul program să emită date (de fapt, date care să asocieze coduri poștale statelor din cadrul Statelor Unite [ale Americii]) în scopul de a stabili dacă acestea corespund cu bazele de date oficiale conținând astfel de date, iar în cazul în care acestea nu corespund, să programeze cel de al doilea program în așa fel încât să răspundă în același mod ca primul program la aceleași date de input?
- 8) În cazul în care manualul este protejat ca operă literară de un drept de autor, articolul 2 litera (a) [din Directiva 2001/29] trebuie interpretat în sensul că reprezintă o încălcare a dreptului de autor asupra manualului faptul autorului celui de al doilea program de a reproduce sau de a reproduce în mod semnificativ în cadrul celui de al doilea program oricare dintre următoarele elemente descrise în manual:
- a) selecția de operațiuni statistice care au fost implementate în primul program;
 - b) formulele matematice folosite în manual pentru descrierea acestor operațiuni;
 - c) comenzile specifice sau combinațiile de comenzi prin care aceste operațiuni pot fi invocate;

- d) opțiunile pe care autorul primului program le-a oferit în privința diverselor comenzi;
 - e) cuvintele-cheie și sintaxa recunoscute de primul program;
 - f) valorile implicite pe care autorul primului program a ales să le implementeze pentru cazurile în care o anumită comandă sau opțiune nu [ar fi fost] specificată de utilizator;
 - g) numărul de iterații pe care primul program le va efectua în anumite circumstanțe?
- 9) Articolul 2 litera (a) [din Directiva 2001/29] trebuie interpretat în sensul că reprezintă o încălcare a dreptului de autor asupra manualului faptul autorului celui de al doilea program de a reproduce sau de a reproduce semnificativ într-un manual care descrie al doilea program cuvintele-cheie și sintaxa recunoscute de primul program?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la întrebările prima-a cincea

- 29 Prin intermediul acestor întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (2) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că funcționalitatea unui program pentru calculator, precum și limbajul de programare și formatul fișierelor de date utilizate în cadrul unui program pentru calculator în vederea exploatării anumitor funcții ale acestuia constituie o formă de exprimare a acestui program și pot, prin urmare, să fie protejate prin dreptul de autor asupra programelor pentru calculator în sensul acestei directive.
- 30 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din Directiva 91/250, programele pentru calculator sunt protejate prin dreptul de autor ca fiind opere literare în înțelesul Convenției de la Berna.
- 31 Alineatul (2) al acestui articol extinde o astfel de protecție la toate formele de exprimare a unui program pentru calculator. Acesta precizează totuși că ideile și principiile care se află la baza oricărui element al unui program pentru calculator, inclusiv cele care stau la baza interfețelor sale, nu sunt protejate de dreptul de autor în temeiul directivei menționate.
- 32 Al paisprezecelea considerent al Directivei 91/250 confirmă, în această privință, că, în conformitate cu principiul potrivit căruia doar expresia unui program pentru calculator este protejată prin dreptul de autor, ideile și principiile care stau la baza logicii, a algoritmilor și a limbajelor de programare nu sunt protejate în temeiul acestei directive. La al cincisprezecelea considerent al acesteia se arată că, în conformitate cu legislația și cu jurisprudența statelor membre, precum și cu convențiile internaționale privind dreptul de autor, exprimarea acestor idei și principii trebuie să fie protejată prin dreptul de autor.
- 33 În ceea ce privește dreptul internațional, atât articolul 2 din Tratatul OMPI privind dreptul de autor, cât și articolul 9 alineatul (2) din TRIPS prevăd că protecția privind dreptul de autor se întinde asupra expresiilor, iar nu asupra ideilor, a procedurilor, a metodelor de funcționare sau a conceptelor matematice în sine.
- 34 Articolul 10 alineatul (1) din TRIPS prevede că programele de calculator, fie că sunt exprimate în cod sursă, fie în cod obiect, sunt protejate ca opere literare în temeiul Convenției de la Berna.
- 35 Într-o hotărâre care a intervenit după depunerea cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare în prezenta cauză, Curtea a interpretat articolul 1 alineatul (2) din Directiva 91/250 în sensul că obiectul protecției conferite de această directivă vizează programul pentru calculator în toate formele sale de

exprimare, precum codul sursă și codul obiect ale acestuia, care permit reproducerea sa în diferite limbaje informatice (Hotărârea din 22 decembrie 2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, Rep., p. I-13971, punctul 35).

- 36 În conformitate cu a doua teză a celui de al șaptelea considerent al Directivei 91/250, noțiunea „program pentru calculator” include de asemenea lucrările de concepție pregătitoare care au drept scop dezvoltarea unui program, cu condiția ca acestea să fie de natură să permită realizarea unui program pentru calculator într-un stadiu ulterior.
- 37 Astfel, obiectul protecției Directivei 91/250 cuprinde formele de exprimare a unui program pentru calculator, precum și lucrările de concepție pregătitoare de natură să conducă la reproducerea sau, respectiv, la realizarea ulterioară a unui asemenea program (Hotărârea Bezpečnostní softwarová asociace, citată anterior, punctul 37).
- 38 Curtea a concluzionat că codul sursă și codul obiect ale unui program pentru calculator sunt forme de exprimare a acestuia care merită, în consecință, să fie protejate prin dreptul de autor asupra programelor pentru calculator, în temeiul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 91/250. În schimb, în ceea ce privește interfața grafică cu utilizatorul, Curtea a statuat că o asemenea interfață nu permite reproducerea programului pentru calculator, ci constituie doar un element al acestui program prin intermediul căruia utilizatorii exploatează funcționalitățile programului respectiv (Hotărârea Bezpečnostní softwarová asociace, citată anterior, punctele 34 și 41).
- 39 În temeiul acestor considerații, trebuie să se constate că, referitor la elementele unui program pentru calculator care face obiectul întrebărilor prima-a cincea, nici funcționalitatea unui program pentru calculator, nici limbajul de programare și formatul fișierelor de date utilizate în cadrul unui program pentru calculator pentru a exploata anumite funcții ale sale nu constituie o formă de exprimare a acestui program în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 91/250.
- 40 Astfel, după cum arată avocatul general la punctul 57 din concluzii, a admite că funcționalitatea unui program pentru calculator poate să fie protejată prin dreptul de autor ar însemna să se ofere posibilitatea de monopolizare a ideilor, în detrimentul progresului tehnic și al dezvoltării industriale.
- 41 Pe de altă parte, la punctul 3.7 din expunerea de motive a Propunerii de directivă 91/250 [COM(88) 816] se arată că protecția programelor pentru calculator prin dreptul de autor are ca avantaj principal să acopere în exclusivitate exprimarea individuală a lucrării și în acest mod să lase la latitudinea celorlalți autori crearea de programe similare sau chiar identice, cu condiția să se abțină de la a copia.
- 42 Referitor la limbajul de programare și la formatul fișierelor de date utilizate în cadrul unui program pentru calculator în vederea interpretării și executării de programe de aplicație scrise de utilizatori, precum și în vederea citirii și scrierii de date într-un anumit format de fișier de date, acestea reprezintă elemente ale respectivului program prin intermediul cărora utilizatorii exploatează anumite funcții ale programului menționat.
- 43 Trebuie precizat în acest context că, dacă un terț ar obține partea codului sursă sau a codului obiect referitoare la limbajul de programare sau la formatul de fișier de date utilizat în cadrul unui program pentru calculator și ar crea, cu ajutorul acestui cod, elemente similare în propriul program pentru calculator, acest comportament ar fi susceptibil să constituie o reproducere parțială, în sensul articolului 4 litera (a) din Directiva 91/250.
- 44 Or, astfel cum reiese din decizia de trimitere, WPL nu a avut acces la codul sursă al programului creat de SAS Institute și nu a realizat decompilarea codului obiect al acestui program. Prin analiza, studiul și testarea comportamentului programului creat de SAS Institute, WPL a reprodus funcționalitatea acestuia utilizând același limbaj de programare și același format de fișiere de date.

- 45 Trebuie arătat în plus că ceea ce s-a constatat la punctul 39 din prezenta hotărâre nu poate afecta posibilitatea ca limbajul SAS și formatul de fișiere de date ale SAS Institute să beneficieze, ca opere, de protecția prin dreptul de autor în temeiul Directivei 2001/29, dacă sunt o creație intelectuală proprie autorului lor (a se vedea Hotărârea Bezpečnostní softwarová asociace, citată anterior, punctele 44-46).
- 46 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima-a cincea întrebare că articolul 1 alineatul (2) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că nici funcționalitatea unui program pentru calculator, nici limbajul de programare și formatul de fișiere de date utilizate în cadrul unui program pentru calculator în vederea exploatarea anumitor funcții ale sale nu constituie o formă de exprimare a acestui program și nu sunt, prin urmare, protejate prin dreptul de autor asupra programelor pentru calculator în sensul acestei directive.

Cu privire la a șasea și la a șaptea întrebare

- 47 Prin intermediul acestor întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 5 alineatul (3) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că persoana care a obținut o copie sub licență a unui program pentru calculator poate, fără autorizarea titularului dreptului de autor asupra acestui program, să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea acestuia în vederea identificării ideilor și a principiilor care stau la baza oricărui element al programului respectiv, atunci când efectuează acte acoperite de această licență, într-un scop care depășește cadrul definit de aceasta.
- 48 În acțiunea principală, reiese din decizia de trimitere că WPL a achiziționat în mod legal copii ale versiunii didactice a programului creat de SAS Institute, care erau furnizate sub licență de tipul „click-through”, potrivit căreia clientul accepta prevederile respectivei licențe înainte să poată avea acces la software. Prevederile licenței o limitau la folosirea în „alte scopuri decât producția”. Potrivit instanței de trimitere, WPL a utilizat diferite copii ale versiunii didactice a programului creat de SAS Institute pentru a efectua acte care depășesc sfera de acoperire a licenței în cauză.
- 49 În consecință, această instanță se întreabă dacă finalitatea analizei, a studiului sau a testării funcționării unui program pentru calculator are un impact asupra posibilității persoanei care a obținut licența de a invoca excepția prevăzută la articolul 5 alineatul (3) din Directiva 91/250.
- 50 În urma lecturii prevederilor acestei dispoziții, trebuie arătat că, pe de o parte, persoana care a obținut o licență are dreptul să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea unui program pentru calculator în vederea identificării ideilor și a principiilor care stau la baza oricărui element al programului.
- 51 În această privință, articolul 5 alineatul (3) din Directiva 91/250 urmărește să asigure că ideile și principiile care stau la baza oricărui element al unui program pentru calculator nu sunt protejate de titularul dreptului de autor prin intermediul unui contract de licență.
- 52 Prin urmare, această dispoziție se aliniază la principiul de bază enunțat la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 91/250, potrivit căruia protecția prevăzută de aceasta se aplică oricărei forme de exprimare a unui program pentru calculator, iar ideile și principiile care se află la baza oricărui element al unui program pentru calculator, inclusiv cele care se află la baza interfețelor sale, nu sunt protejate de dreptul de autor în temeiul acestei directive.
- 53 Articolul 9 alineatul (1) din Directiva 91/250 adaugă, pe de altă parte, că orice clauză contractuală contrară excepțiilor prevăzute la articolul 5 alineatele (2) și (3) din această directivă este nulă de drept.
- 54 Pe de altă parte, în temeiul articolului 5 alineatul (3) menționat, persoana care a obținut o licență poate identifica ideile și principiile care stau la baza oricărui element al programului pentru calculator, atunci când efectuează oricare dintre actele de încărcare, de prezentare, de rulare, de transmitere sau de stocare a respectivului program pe care aceasta are dreptul să îl realizeze.

- 55 În consecință, stabilirea acestor idei și a acestor principii poate fi realizată în cadrul actelor autorizate prin licență.
- 56 În plus, al optsprezecelea considerent al Directivei 91/250 explică faptul că o persoană care se bucură de dreptul de a utiliza un program pentru calculator nu trebuie împiedicată de la realizarea actelor necesare pentru analizarea, studierea sau testarea funcționării programului, cu condiția ca aceste acte să nu aducă atingere drepturilor de autor asupra programului.
- 57 În această privință, este vorba, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 95 din concluzii, despre actele avute în vedere la articolul 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250, care definește drepturile exclusive ale titularului de a efectua sau de a autoriza, precum și la articolul 5 alineatul (1) din aceasta, referitoare la actele necesare pentru a permite dobânditorului legal să utilizeze programul pentru calculator conform destinației sale, inclusiv pentru a corecta erorile.
- 58 Astfel, în această privință, la al șaptesprezecelea considerent al Directivei 91/250 se precizează că actele de încărcare și de rulare necesare acestei utilizări nu pot fi interzise prin contract.
- 59 În consecință, titularul dreptului de autor asupra unui program pentru calculator nu poate împiedica, prin invocarea contractului de licență, ca persoana care a obținut o licență să stabilească ideile și principiile care stau la baza oricărui element al programului pentru calculator, atunci când efectuează actele pe care licența îi permite să le realizeze, precum și actele de încărcare și de rulare necesare utilizării programului pentru calculator și cu condiția ca persoana respectivă să nu încalce drepturile exclusive ale titularului asupra acestui program.
- 60 Astfel, în ceea ce privește această din urmă condiție, la articolul 6 alineatul (2) litera (c) din Directiva 91/250, referitor la decompilare, se precizează că decompilarea nu permite ca informațiile obținute în temeiul aplicării sale să fie utilizate pentru dezvoltarea, producerea sau comercializarea unui program pentru calculator a cărui expresie este în mod fundamental similară sau pentru orice alt act care încalcă dreptul de autor.
- 61 Trebuie să se arate, așadar, că nu se poate încălca dreptul de autor asupra programului pentru calculator atunci când, precum în speță, dobânditorul legal al licenței nu a avut acces la codul sursă al programului pentru calculator care face obiectul licenței, ci s-a limitat la analiza, la studiul și la testarea acestui program, pentru a reproduce funcționalitatea sa într-un alt program.
- 62 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la a șasea și la a șaptea întrebare că articolul 5 alineatul (3) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că persoana care a obținut o copie sub licență a unui program pentru calculator poate, fără autorizarea titularului dreptului de autor asupra acestui program, să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea acestui program în vederea identificării ideilor și a principiilor care stau la baza oricărui element al programului respectiv, atunci când efectuează acte acoperite de această licență, precum și acte de încărcare și de rulare necesare utilizării programului pentru calculator și cu condiția ca respectiva persoană să nu încalce drepturile exclusive ale titularului asupra acestui program.

Cu privire la a opta și la a noua întrebare

- 63 Prin intermediul acestor întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 2 litera (a) din Directiva 2001/29 trebuie interpretat în sensul că reproducerea, într-un program pentru calculator sau într-un manual de utilizare a acestui program, a anumitor elemente descrise în manualul de utilizare a unui alt program pentru calculator protejat prin dreptul de autor constituie o încălcare a acestui drept asupra acestui din urmă manual.

- 64 Din decizia de trimitere reiese că manualul de utilizare a programului pentru calculator creat de SAS Institute este o operă literară protejată în sensul Directivei 2001/29.
- 65 Curtea a statuat deja că diversele părți ale unei opere beneficiază de o protecție în temeiul articolului 2 litera (a) din Directiva 2001/29 cu condiția ca acestea să conțină anumite elemente care sunt expresia creației intelectuale proprii a autorului acestei opere (Hotărârea din 16 iulie 2009, Infopaq International, C-5/08, Rep., p. I-6569, 39).
- 66 În speță, cuvintele-cheie, sintaxa, comenzile și combinațiile de comenzi, opțiunile, valorile implicite, precum și iterațiile sunt compuse din cuvinte, din cifre sau din concepte matematice care, considerate separat, nu sunt, în sine, o creație intelectuală a autorului programului pentru calculator.
- 67 Numai prin alegerea, dispunerea și combinarea acestor cuvinte, a acestor cifre sau a acestor concepte matematice autorul își poate exprima spiritul creator în mod original și poate ajunge la un rezultat, manualul de utilizare a programului pentru calculator constituind o creație intelectuală (a se vedea în acest sens Hotărârea Infopaq International, citată anterior, punctul 45).
- 68 Revine instanței de trimitere obligația de a verifica dacă reproducerea elementelor menționate constituie expresia creației intelectuale proprii a autorului manualului de utilizare a programului pentru calculator în cauză în acțiunea principală.
- 69 În această privință, examinarea, din perspectiva Directivei 2001/29, a reproducerii acestor elemente ale manualului de utilizare a unui program pentru calculator trebuie să fie aceeași, indiferent că este vorba despre crearea unui al doilea program sau despre crearea manualului de utilizare a acestui din urmă program.
- 70 În consecință, având în vedere considerațiile care precedă, se impune să se răspundă la a opta și la a noua întrebare că articolul 2 litera (a) din Directiva 2001/29 trebuie interpretat în sensul că reproducerea, într-un program pentru calculator sau într-un manual de utilizare a acestui program, a anumitor elemente descrise în manualul de utilizare a unui alt program pentru calculator protejat prin dreptul de autor poate constitui o încălcare a dreptului de autor asupra acestui din urmă manual dacă, fapt a cărui verificare revine instanței de trimitere, reproducerea respectivă reprezintă expresia creației intelectuale proprii a autorului manualului de utilizare a programului pentru calculator protejat prin dreptul de autor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 71 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor pentru calculator, trebuie interpretat în sensul că nici funcționalitatea unui program pentru calculator, nici limbajul de programare și formatul de fișiere de date utilizate în cadrul unui program pentru calculator în vederea exploatării anumitor funcții ale sale nu constituie o formă de exprimare a acestui program și nu sunt, prin urmare, protejate prin dreptul de autor asupra programelor pentru calculator în sensul acestei directive.**

- 2) **Articolul 5 alineatul (3) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că persoana care a obținut o copie sub licență a unui program pentru calculator poate, fără autorizarea titularului dreptului de autor asupra acestui program, să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea acestui program în vederea identificării ideilor și a principiilor care stau la baza oricărui element al programului respectiv, atunci când efectuează acte acoperite de această licență, precum și acte de încărcare și de rulare necesare utilizării programului pentru calculator și cu condiția ca respectiva persoană să nu încalce drepturile exclusive ale titularului asupra acestui program.**
- 3) **Articolul 2 litera (a) din Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională trebuie interpretat în sensul că reproducerea, într-un program pentru calculator sau într-un manual de utilizare a acestui program, a anumitor elemente descrise în manualul de utilizare a unui alt program pentru calculator protejat prin dreptul de autor poate constitui o încălcare a dreptului de autor asupra acestui din urmă manual dacă – fapt a cărui verificare revine instanței de trimitere – reproducerea respectivă reprezintă expresia creației intelectuale proprii a autorului manualului de utilizare a programului pentru calculator protejat prin dreptul de autor.**

Semnături